

МНОГУ БРЗО ЛУЃЕТО ЌЕ

Од страна на УНЕСКО, небото се призна како светско културно наследство и се препорачаа истражувања од областа на етноастрономијата и археоастрономијата во сите земји во светот за сите народи, за да се согледа развојот на човековата мисла.

Пишува:
Милева ЛАЗОВА

Книгата на авторот Ѓоре Ценев, "Небото над Македонија", е една ретко интересна книга, која се базира врз верувањата и кажувањата на повеќе постари лица за поврзаноста на небото и на земјата со нивните животи. Во неа се прикажани резултатите од 22 - годишното собирање материјал за имињата, за верувањата и за обичаите на македонскиот народ при што авторот заедно со уште неколкумина соработници минале околу 120 села на територијата на цела Македонија.

За модерната наука постојат појави кои се случуваат во земјината атмосфера и се предмет на проучување на метеорологијата и појави и тела кои се надвор од атмосферата и се предмет на проучување на астрономијата. Истражувањата на авторот Ценев покажале дека македонскиот народ има своја оригинална претстава за свезденото небо и свое толкување на движењата и изгледот на небесните тела и атмосферските појави.

ИСТРАЖУВАЊЕ

"Идејата за да ја напишам книгата - вели авторот Ценев - се јави уште пред 25 години. Како млад раководител на 'Планетариумот' на Македонија заедно со моите соработници дојдовме до созна-

ние дека ние ги учиме нашите посетители за изгледот на небото, за распоредот на ѕвездите и сосвездието според важечката астрономска поделба, која се базира на верувањата и на обичаите присутни во хеленистичкиот или римскиот период. Се обидовме да најдеме информации кои би се однесувале на нашиот народ затоа што се знае дека секој народ во текот на историјата развил некоја своја претстава за небото, свои имиња, своја поделба. Во постоечката етнолошка литература, која ја консултиравме, практично не најдовме ништо, и не само за македонскиот народ, бидејќи живеевме во поранешна Југославија при што немаше податоци ниту за другите народи. Тогаш се решивме сами да ги собереме тие податоци од населението, пред сè, во Македонија. Во тоа време постоеја младински истражувачки акции каде што сите талентирани млади луѓе кои сакаат да се занимаваат со било какво истражување можат да се вклучат и да реализираат различни проекти познати од типот на екологија, на историја, на етнологија... Ние организиравме еден таков истражувачки проект, кој го нарековме етноастрономија".

Господинот Ценев, заедно со група истражувачи, истражувањата ги почнал во периодот од 1982 до 1985 година, кога се испитувале одделни региони во Македонија и тоа по триесетина села во текот на една година. Тоа бил кон-

тинуиран процес кој покажал дека ваквите материјали треба да се собираат во многу подолг временски период.

"Искусството - додава Ценев - покажа дека во нашите села физички се прекинува врската меѓу старите и младите генерации, затоа што младите се иселуваат од селата, остануваат старите, а ваквите информации едноставно не се напишани, туку се пренесуваат од колена на колена по устен пат. Со изумирањето на старите генерации кои ги помнеле овие информации нема на кого тие да се пренесат и едноставно се забораваат. Досега се посетени повеќе од 120 села од цела Македонија. Во

тоа време направивме пресек за полесна астрономска дескрипција и за визуелизација на народната претстава на небото, така што во 2000 година ја издадовме и Свездената карта на македонскиот народ. Сега прв пат Македонците имаат комплетна Свездена карта и ние сме меѓу ретките народи кои ја имаат. Тогаш постоеше само картата како илустрација на небото, но решивме за пошироката јавност да ги објавиме и резултатите од долгогодишните истражувања. Предмет на истражувањето е таканаречената етноастрономија во сферата на науката, но за многумина астрономијата покажа дека има допирни точ-

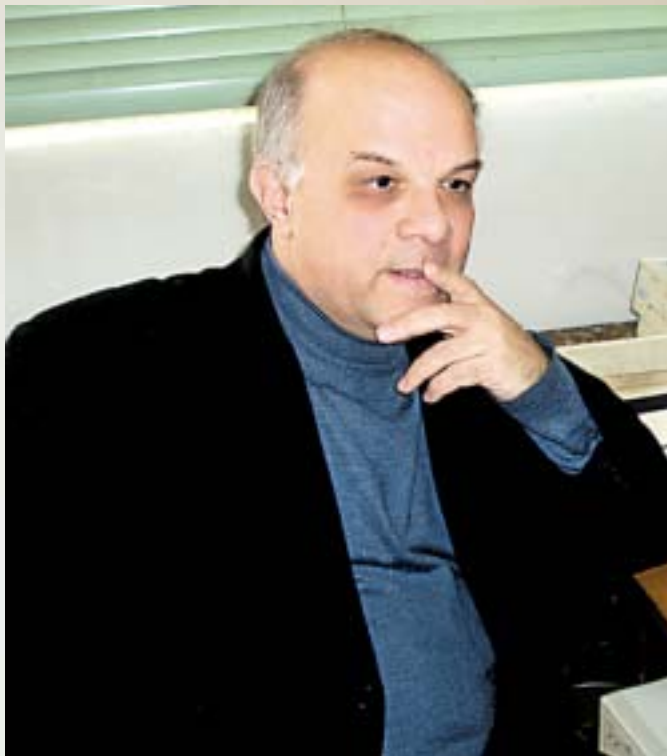
ЛЕТААТ ВО ВСЕЛЕНАТА

ки со многу науки. Дури и УНЕСКО пред година ипол ја призна во Венеција каде што се одржа специјална седница на тема астрономијата во културата. Во тоа време се призна и небото како светско културно наследство и се препорачаа истражувања од областа на етноастрономијата и археоастрономијата во сите земји во светот за сите народи, за да се согледа развојот на човековата мисла или на човековата култура во погледот на светот".

ЗНАЧЕЊЕ

Во многу случаи, набљудувајќи го небото, неговиот изглед и движењето на небесните тела претставувало основа за развој на многу други науки. Уште од почетокот, во соработка со тогашниот Институт за фолклор "Марко Цепенков" и Етнолошкиот музеј на Македонија, господинот Ценев заедно со неговиот тим направиле соодветен прашалник поделен во одделни области.

"Народот - објаснува Ценев - не прави разлика која појава се случува во атмосферата или надвор од неа, што гледано од научен аспект би било метеорологија и астрономија. За него, сите настани се случуваат на небото за кое има свое толкување, верување, имиња и поделби. Решивме да ги собереме тие информации кои подоцна соодветно ги класифициравме во две подрачја - етноастрономија и етнотеорологија. Во книгата 'Небото над Македонија' се токму тие две глави, етноастрономија и етнотеорологија, кои се исклучително значајни затоа што станува збор за презентација на оригиналниот материјал. Се покажа дека македонскиот народ има своја оригинална

АВТОРОТ ГОРЕ ЦЕНЕВ

претстава на небото. На пример, во Македонија свезденојато е познато под името квачка со пилиња. Само на подрачјата кои се граничат со Србија е познато како Влашичи, што е сосема друга претстава. Со векови македонскиот народ целата своја околина ја пренесувал на небото, од куќата, дворот, полињата... Затоа на небото се наоѓаат и софра, пирустија, маши како одлика на неговата куќа, потоа гумното, дел од ралото, јаремот, во дворот се животните, квачките, свињите. Сè тоа е претставено на небото.

Што се однесува на научниот поглед на светот може да се изведе една паралела, едно од базичните верувања на Македонецот е тоа што тој верува дека сè е создадено од земја, цел свет вклучувајќи ги Сонцето и Месечината. Од научен аспект тоа можеме да

го апроксимираме и да кажеме дека целата Вселена е изградена од една иста материја што е и научен факт. Бидејќи станува збор за оригинален материјал, имаат исклучително значење за повеќе научни области како: етнологијата, антропологијата, метеорологијата, социологијата, лингвистиката, вклучувајќи ја и теологијата".

За подобро да ја информира македонската јавност, особено младите генерации, господинот Ценев издаде и весник "Вселена".

"Денес - истакна Ценев - не сме многу свесни дека живееме во таканаречената втора револуција во развојот на астрономијата. Кога зборуваме за неа и за светот подразбираме Вселена. Со помош на сателитите, со изградбата на џиновските телескопи, набљудувањето на Вселената во цел еден елек-

ромагнетен спектар, наеднаш таа се отвора со целата нејзина убавина, со настани и појави кои беа незамисливи, а денес се фасцинантни. Сè тоа е присутно во западните медиуми каде што ние имаме само допир од сателитските врски и преку Интернет, но за жал, кај нас многу ретко се презентираат тие информации или, пак, се многу лошо преведени и несоодветно разбрани. Во Америка најавија дека некаде за 20-30 години дека ќе изградат бази на Марс, а така најави и Европската вселенска агенција, како и Руската, и Јапонската, но само ние сме некаде на маргините. Веќе доаѓаат информации дека првиот вселенски брод кој ги направи првите два историски лета сега е во музеј. Многу брзо луѓето ќе летаат во Вселената, како сега со авионите на небото. Кај нас младите немаат каде да прочитаат за сè ова, па затоа и го создадов весникот 'Вселена', а со ова апелирам конечно астрономијата да се воведо во образованието. А на прашањето што е со тврдењето дека во периодот 2012-2019 година ќе го снема светот!?"

Пред сè, тоа се претскажувања на астрологијата која нема врска со астрономијата. Таа не е наука. Но, во нашата средина многу повеќе се застапени таквите ненаучни погледи на светот, отколку научниот. Опасностите за планетата отсекогаш постоеле и ќе постојат, прашање е само колку ние сме биле свесни за тоа. Со градењето цели мрежи на рано предупредување денес во светот на астрономијата таквите појави веќе се набљудувани, така што малите тела можат навремено да бидат уништени и Земјата да биде заштитена. Во светот многу се работи на ова поле, што за, жал, кај нас не е така". ●